

'Hepimiz makineyiz fakat neyse ki kusurlu makineleriz'

Provokatif kitabı 'Kuklanın Ruhunda'nda insanın gerçekte özgür olup olmadığını din, felsefe ve fantastik edebiyattan örnekler üzerinden irdeleyen ünlü siyaset felsefecisi John Gray, "Teknolojilerin insanlık açısından ne anlama geldiği hep belirsiz olmuştur. 80'lerde insanlar eğer bir katliamı videoya kaydedebiliyorsa hiçbir ülke katliam yapmaya cesaret edemez diye düşünüyordu. Ancak günümüzde bu her gün oluyor" diyor.

CİHAN ERKEN

John Gray'in kitabı 'Kuklanın Ruhunda', antik ve modern gnostisizm, Azteklerde insan kurban etme ritüelleri, sayborg ekonomisi, komplo teorileri, gözetleme toplumu ve internet çağında sanal yaşam gibi çeşitli konular üzerine düşünce deneyleriyle okuru yüzyılların düşünce iklimi içinde heyecanlı bir yolculuğa çıkarıyor ve şu soruya yanıt arıyor: Hayatımızda daha fazla seçenek mi istiyoruz yoksa özgürlük bizim için tercih yapma yükünden kurtulmak mı?

İnsan özgürlüğünü din, felsefe ve fantastik edebiyattan örnekler üzerinden irdeleyen ünlü siyaset felsefecisi John Gray ile bu provokatif kitabını konuştuk.

'Kuklanın Ruhunda', insanlığın gerçekte özgür olup olmadığı yönündeki temel soruyu ele alıyor. Kitaptan anlaşıldığı üzere özgür değiliz...

Aslında **Kitapta** sorulan soruyu farklı bir biçimde de sorabiliriz: "Ne tür bir özgürlük istediğimizi düşünüyoruz ve bunu gerçekten istiyor muyuz?" Bu **Kitap** aslında özgür irade ve metafizik gibi geleneksel, felsefi meselelere gönderme yapmıyor. Hepimiz özgür olmak istediğimizi düşünüyoruz. Özgür olmadığımızı hissettiğimizde de hayal kırıklığına uğrar ve güçsüz hissederiz. Peki özgürlükten aslında tam olarak ne istiyoruz? Gerçekten istediğimizi düşündüğümüz şeyi mi istiyoruz?

Kitabınızda ayrıca, günümüzde insan hakları ve özgürlük adına işkence ve 'asırı modern kontrol teknikleri'nin kullanımını da yer alıyor. İlerleyen yıllarda sizce bu konuda bir düzleme olur mu?

Bütün bu teknolojilerin insanlık açısından ne anlama geldiği, taşıdığı insani değerler hep belirsiz olmuştur. 70'li ve 80'li yıllarda, fotokopi makineleri ve video player'ların tiranlığı yok edeceğine kesin gözüyle bakıldığını hatırlayacak kadar yaşlıyım. İnsanlar eğer bir katliamı videoya kaydedebiliyorsa, hiçbir ülke katliam yapmaya cesaret edemez diye düşünüyorduk. Ancak günümüzde bu her gün oluyor. Tiananmen Meydanı'nda da olduğu gibi... Muhtemelen orada çekilen görüntüleri de, Çin'in diğer bölgelerinde yaşanan insanlara eğer isyan ederlerse başlarına neler gelebileceğini göstermek için kullanmışlardır. 'El Kaide/ Modern Olmanın Anlamı' kitabımı 11 Eylül'den kısa bir süre sonra yazdım. Teknoloji, eğer o dönemde bile bu kadar gelişebile-

John Gray

yorsa o halde birçok açıdan özgürleştirici olan bu yeni teknolojilerin sonuçlarından biri de mahremiyetin yok olması olacaktır. Çünkü bugünlerde yaptığımız her şey elektronik bir iz bırakıyor. Yaptığımız her telefon konuşması, her harcama kaydediliyor. 'Kuklanın Ruhunda' da söylediğim gibi, şu anki durumumuz Andy Warhol'un "Herkes bir gün 15 dakikalığına şöhret olacak" sözünden ziyade, kimse artık 15 dakika da olsa anonim (isimsiz, tanınmaz) olmayı beklemesin. 15 dakikalığına anonim olmayı başarabilseydiniz, muhtemelen dünyanın en çok aranan kişisi olurduz!

Bu hepimizin şikâyet ettiği bir şey değil mi?

Benim bu durumun değişeceğinden kuşku duymamam bir başka nedeni de yeni teknolojiler tarafından yaratılan bu sanal dünyada yaşamının birçok kişi tarafından artık kabul görmesi. Yaratılan bu sanal dünya o kadar dikkat dağıtıcı ve eğlenceli ki kimse ondan vazgeçmek istemiyor. Asıl soru, içinde olduğumuz bu balondan nasıl kurtulabileceğimiz değil, bu balondan kurtulmayı isteyip istemediğimiz? İnsanlar başka şeyleri özgürlüğü istediğinden daha çok ister. Biri 'Gözetlenmek istemiyorum, mahremiyetimi kaybetmek istemiyorum, bunu yapmak istemiyorum, şunu yapmak istemiyorum' dediğinde, bu sözlerin çoğunu ciddiye almam. Bence mahremiyetin ileride uzun yaşamak gibi lüks bir ürüne dönüşme ihtimali çok büyük.

Mahremiyetin lüks olduğu bir dünya

düşüncesi çok ürkütücü.

Bir yerlerde şu anda bir kişinin başına gelebilecek en kötü şeyin 'hiçbir zaman ünlü ve zengin olmamak' olduğunu okudum. Nedeni ise ünlü ve zenginsiz, kendinizi avukatlar, korumalar ve koruma kozlarıyla çevreleyebiliyor olmanız. Unlitseniz bir nebze kadar özeleinizden taviz verebilirsiniz. Öte yandan, sosyal medya endüstrisi mahremiyetten yana olmayan insanlar sayesinde ayakta duruyor. Eğer insanlar sosyal medyada 'Kahve içiyorum, x kitabı okuyorum' gibi paylaşımlar yapıyorsa, deneyimlerini paylaşmayı seçiyorlar demektir. Bu mecraların onları kullanan insanlar tarafından kontrol edilebileceği fikri gerçek gibi gözüküyor değil mi? Ama yine de milyonlarca insan tarafından kullanılıyor!

Yeni jenerasyon için Twitter ve Facebook, özellikle iş hayatında yenilikleri takip etmek ve rekabette kalabilmek için terichten daha çok bir gereklilik...

Bu söylediğiniz kesinlikle doğru. Öte yandan, sosyal medyada hayatının her anını paylaşmak gerçekten gerekli mi? Sosyal medya hayatımızı tamamen değiştirdi. İleride teknoloji yüzünden yok olan meslekler ve kariyerler olacak, bazı iş alanları neredeyse tamamen ortadan kalkacak. Bu işleri ortadan kaldıran bilgisayarların sadece üstün hesaplama güçleri değil. Gitgide gelişen örtünlü tanıma kapasitesi de insan muhakemesini gereksiz kılacak. Vasıf gerektirmeyen emeğin yerini otomasyon alırken, insan teması gerektirdiği varsayılan birçok işi artık ro-

botlar görecektir. Birkaç on yıl sonra makinenin büyük insan emeği girdisine ihtiyacı olduğunu artık o kadar da kesin olarak söyleyemeyeceğiz.

Kitabınızda "Daha uzun vadede yapılacak en akılcı iş, kalan insanları makineye daha çok benzeyecek biçimde yeniden oluşturmak" diye yazıyorsunuz. Şu an çevremizde bunun kanıtlarını görüyor musunuz Apple saatler ve diğer insan vücuduna bağlı teknolojiler gibi...

Bazı insanlar kendilerini yeniden şekillendirmek istiyor. **Kitaptaki** bu cümlem o zaman için kısmen ironikti: Silikon Vadisi'nin düşünme biçimiyle insan makine olduysa her şey çok daha kolay olurdu. **Kitapta** hepimizin birer makine olduğunu yazıyorum fakat neyse ki kusurlu makineleriz. İnsanlar şu soruyu soruyor: "Yapay zekâ ve yeni biyomühendislik yoluyla 'Blade Runner' dünyası gerçekten yaratılabilir mi? Bilinçli farkındalığı olmayan makineler icat ederse, zamanla gelişip bizim gibi olabilirler mi?" Neden olmasın? Dindarsanız ve Tanrı'nın ruhlarını makinelere değil de insanlara koyduğunu düşünüyorsanız elbette hayır. Ancak dindar değilseniz ve insanların yarı rasgele bir süreçle ortaya çıktığını düşünüyorsanız, insanların robotları ve başlangıçta bilinçli bir farkındalığı sahip olmayan yapay zekâyı icat ettikleri bir durumu hayal edebilirsiniz.

Gelecekte bizden daha uzun yaşayan, bizden çok daha güçlü ve daha hızlı düşünebilen yepyeni humanoid (insana benzeyen) türler ortaya çıkabilir. Fakat bu yeni türler kusurlu oldukları için bizim sahip olduğumuz seçim hissi ve kendi varlığının bilinci gibi duyguları da geliştireceklerdir. Yeni teknolojiler sayesinde robotların kontrolü ele aldığı, özgürlük ve bilinçten yoksun bir dünyada yaşamayacağız. Bu robotların kusurları olacak ve bu kusurlar aynı zamanda bizim kurtarıcımız olacak.

KUKLANIN RUHU/ İNSAN ÖZGÜRLÜĞÜNE KISA BİR BAKIŞ

John Gray
Çeviren: Dürrin Tunc
Yapı Kredi Yayınları, 2017
112 sayfa, 10 TL.